

Mreža za prostor

IPoP – Inštitut za politike prostora, koordinator mreže (ksordinator)

Tržaška c. 2

1000 Ljubljana

Plan B za Slovenijo, mreža nevladnih organizacij za trajnostni razvoj

Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj (koordinator)

Trubarjeva 50

1000 Ljubljana

Ljubljana, 30. 9. 2020

Ministrstvo za okolje in prostor

Dunajska 48

1000 Ljubljana

Zadeva: **Pripombe na osnutek Dolgoročne podnebne strategije Slovenije do leta 2050**

Mreža za prostor združuje nevladne organizacij s področja urejanja prostora, Plan B za Slovenijo pa nevladne organizacije za trajnostni razvoj. V okviru izvajanja Podnebne programa mreže se v danem roku odzivamo na osnutek Dolgoročne podnebne strategije Slovenije do leta 2050, ki je v javni razpravi do 30.9.2020.

1. Splošni komentarji

1.1. Strategija, ki ne odgovarja na strateška vprašanja

Dolgoročna podnebna strategija bi morala biti nacionalni podnebni dogovor in bi morala določiti krovne usmeritve tako za pripravo drugih strateških sektorskih dokumentov, kot za delo bodočega vladnega organa za podnebno ukrepanje (ne pa prelagati odločanje nanje).

Ne glede na to, da je strategija strukturirana po področjih, je nepregledna in predstavlja le okvir oziroma podlago za strateško odločanje. Poleg tega, da manjka še vsebina nekaterih poglavij, manjka bistveni del - kakšne so strateške odločitve na podlagi konteksta, ki ga obstoječe besedilo podaja. Dolgoročna podnebna strategija bi morala biti krovni dokument, ki, komplementarno Strategiji razvoja Slovenije 2030, dolgoročno do 2050 zarisuje strateške namere Slovenije, da pride do podnebne nevtralnosti s pravično in trajnostno tranzicijo. Dejansko pa strategija vse odločitve o namerah, katerih nosilec bi morala biti, prepušča drugim strateškim dokumentom, dogovoru in organom, ki bodo šele nastali. **Skratka ni strategija prehoda v podnebno nevtralno Slovenijo, je le (pomankljiva) podlaga zanjo.** Tako večino "odločitev" prelaga na revizijo NEPN 2023, Strategijo prostorskega razvoja Slovenije

(npr. energetska izkoriščanja hidroenergije), Strategijo ogrevanja in hlajenja z geotermalno energijo, Strategijo industrijske politike, prenehanje rabe premoga pa na Strategijo za opuščanje rabe premoga in prestrukturiranje premogovnih regij. Predvsem pa je vse, kar bi morala strategija določiti, preloženo na v strategiji predvideno bodočo delovno skupino za podnebni dogovor, ki naj bi se razvila v službo vlade za podnebni dogovor, ta pa naj bi pripravila načrt Slovenskega podnebnega dogovora.

Ker mora biti NEPN usklajen s strategijo, dejansko pa se je pripravil in sprejel pred začetkom priprave strategije, razumemo, da je glede obdobja do 2030 v veliki meri povzet v strategijo. Žal pa strateške namere, cilji in ukrepi do 2050 niso temu adekvatno niti strukturirani, niti predstavljeni. Težko je izluščiti, kakšne so konkretne strateške usmeritve in bo s tega stališča, taka kot je, v smislu vodil za ravnanje resorjev (in občin) malo uporabna. Menimo, da bi morala vsebina poglavij/področij vsebovati vsaj: najprej kontekst, upoštevajoč strokovne podlage (predstavljeni povzetki), podnebno ogledalo in druge relevantne študije, nadalje strateške cilje področja in morebitne podcilje ter scenarije oz. možne poti in načine doseganja ciljev, vrednotenje strateških poti in izbira optimalne in na koncu potrebni viri za to ter kazalniki spremljanja napredka.

Skratka strategiji manjka poglavje družbenega dogovora o ciljih za doseganje Pariškega sporazuma v kontekstu ustavne pravice do zdravega življenjskega okolja, torej tudi podnebja, ki je globalno sposobno vzdrževati življenje, in, na podlagi predstavljenih in ovrednotenih scenarijev, izbranim scenariju doseganja teh.

1.2. Strategiji manjka ambicioznost v ciljih

Čeprav strategija nastaja v času izvajanja evropskega Zelenega dogovora in zaostrovanja podnebnih ciljev do 2030 v EU, ne sledi tem aktualnim političnim razpravam, temveč le napoveduje, da bo kasneje potrebno cilje do leta 2030 zaostri. Prav strategija pa bi lahko začrtala bolj ambiciozne cilje, ki bi se jim NEPN z revizijo v letu 2023 lahko prilagodil. Tako v situaciji razglašanih izrednih okoljskih in podnebnih razmer v EU, ko je Evropska komisija predlagala zvišanje cilja EU do leta 2030 na vsaj 55 % zmanjšanje emisij TGP glede na leto 1990, Odbor za okolje Evropskega parlamenta pa predlaga celo 60 % cilj, strategija vztraja pri cilju NEPN. **Ignorira vsesplošno politično usmeritev (Združenih narodov in EU) k zaostrovanju ciljev, saj so znanstveni podatki in količine globalno dovoljenih emisij TGP, da se prepreči globalno segretje preko 1,5 °C jasni.** Jasna je tudi zgodovinsko večja odgovornost držav EU in njihova večja zmožnost, da prispevajo več k reševanju globalnega problema.

Nadalje, predvidevanje doseganja podnebne nevtralnosti do 2050 v strategiji **temelji na pričakovanih ponorih, ki naj bi leta 2050 znašali vsaj -3000 kt CO₂ ekv.** Ta kalkulacija vprašljivo upošteva **slabo stanje slovenskih gozdov**, ki so zaradi posledic preteklih ujm in napadov škodljivcev namesto ponora postali vir izpustov CO₂, kakor tudi **v prihodnosti pričakovane pogostejše in močnejše ekstremne vremenske dogodke (pravzaprav projekcije teh dogodkov sploh ne upoštevajo)**, ki lahko prizadenejo gozd in zmanjšanje ponorov zaradi spremembe drevesne strukture gozdov, ki jo bo povzročilo nadaljnje višanje temperature. Nasploh je intenziteta naravnih nesreč opredeljena le kot okoliščina, pokazatelj nastalih podnebnih sprememb, ne pa na ustrezen način upoštevano pričakovano dejstvo.

1.3. Manjkajoči scenariji

Strategija na zelo nejasen način oz. skoraj prikrit način ponudi le dva scenarija za doseganje zastavljenih ciljev. O izbiri med dvema scenarijema lahko beremo nekako “med vrsticami”, in sicer v sprotni opombi št. 4 je zapisano “Podnebno nevtralnost oz. neto ničelne emisije lahko Slovenija - glede na analitične podlage, doseže z scenarijem uporabe jedrske energije (DUA JE) ali po scenariju uporabe sintetičnega naravnega plina – (DUA SNP) (str. 6)”, kasneje v tekstu pa je zgolj na enem mestu še zapisano, da bo “izbira predvidoma vključevala eno ali kombinacijo več izmed naslednjih možnosti: - izgradnjo novega bloka jedrske elektrarne, elektrarne na biogene in sintetične pline” (str. 38). Kljub temu, da sta scenarija v strategiji bralcu praktično skrita, pa strategija določa, da bo “na področju jedrske energije Slovenija nadaljevala postopke za strateško in podjetniško odločanje o novi jedrski elektrarni, njeno načrtovanje in umeščanje v prostor (strokovne podlage, pripravo investicijske dokumentacije, podlage za začetek DPN in druge).” (str. 38)

Iz dokumentacije **ni jasno, zakaj sta navedena samo dva scenarija**, ki se opirata na zamudni, dragi in tvegani tehnologiji ter zakaj niso opredeljeni tudi drugi scenariji, ki so bili že navedeni v preteklih osnutkih nacionalnih energetskega programov oz. konceptov. **Dolgoročna podnebna strategija RS do leta 2050 mora vključiti tudi scenarij(e), ki ne predvidijo gradnje dodatnega jedrskega reaktorja in temeljijo na maksimalnih ukrepih za zmanjšanje rabe energije, URE in izrabi OVE (poudarek na sončni in vetrni energiji). Vsakršno načrtovanje in umeščanje v prostor novega jedrskega reaktorja pred celostnim ovrednotenjem večih možnih scenarijev ni dopustno.**

Poleg globalnih trendov govorijo **v podporo oblikovanju dodatnega URE/OVE scenarija tudi izračuni, ki so bili v preteklosti pripravljeni za Slovenijo**. V procesu priprave **Energetskega koncepta Slovenije** je bilo predstavljenih in ovrednotenih 9 scenarijev, pri čemer je bilo ugotovljeno, da

- zgolj t.i. intenzivni OVE scenarij (EUCOGREENSN) z doseženim deležem OVE 39,9 % do 2030, doseže tudi dolgoročni podnebni cilj zniževanja emisij TGP za 80 % do 2050;
- intenzivni OVE scenarij (EUCOGREENSN) vodi do hitrejšega in korenitejšega znižanja emisij do 2030. Intenzivni OVE scenarij namreč vodi do znižanja emisij TGP (v primerjavi z 1990) za 30,3 %, medtem ko t.i. jedrski scenarij (EUCO30SN) vodi v istem obdobju le do znižanja za 20,2 %;
- je (naložbeni) potencial vetrne energije na kopnem 919 MW (do 2030) oz. 1032 MW (do leta 2050);
- je (naložbeni) potencial sončnih PV (strešni) 9076 MW (do leta 2030) oz. 18132 MW (do leta 2050).

V prid oblikovanju dodatnih scenarijev priča **tudi poročilo avtorjev IJS “Potencial sončnih elektrarn na strehah objektov v Sloveniji do leta 2050**, ki ugotavlja, da

- je tehnični potencial sončnih elektrarn v Sloveniji (na obstoječih objektih) ocenjen na dobrih 27 TWh letno, kar je skoraj dvakratnik sedanje proizvodnje električne energije v Sloveniji
- ocenjeni skupni referenčni stroški električne energije iz fotovoltaičnih panelov znašajo med 70 in 170 EUR/MWh el za leto 2020 in padejo na 40-105 EUR/MWhel do leta 2050;
- je za doseg scenarija 100 % OVE in inštalacijo 10 831 GWh energije iz fotovoltaike do leta 2050 (skoraj dvakratnik [lanske proizvodnje](#) električne energije v Jedrski elektrarni Krško) potrebna investicija v vrednosti 7,8 mrd € tekom treh desetletij (2020 - 2050). *Za primerjavo:

cena dodatne jedrske elektrarne, ideja, ki kroži v slovenskem političnem prostoru, bi se najbrž gibala okoli 7 mrd €.

1.4. Strategija konceptualno podpira še nadaljnjo obstoječo gospodarsko rast

Kljub temu, da strategija poudarja krožno gospodarstvo, temeljni koncept še vedno ostaja gospodarska rast, kot jo poznamo, torej rast BDP. Ta sistem kot merilo družbenega uspeha pa nas je globalno tudi privedel v nastalo situacijo podnebne krize. Evropska okoljska agencija v vsakoletnem poročilu o stanju okolja v Evropi poudarja, da podnebnih ciljev in ciljev trajnostnega razvoja EU »ne bo dosegla preprosto samo s spodbujanjem gospodarske rasti in iskanjem rešitev za obravnavo škodljivih stranskih učinkov z orodji okoljske in socialne politike. Namesto tega mora trajnost postati vodilno načelo za ambiciozne in usklajene politike in ukrepe celotne družbe.« (povzetek poročila za 2020, str. 11). Zato je potrebno preurediti prioritete države in je predpostavka strategije smiselno, da se bodo podnebni ukrepi izvajali, kolikor ne bodo ogrozili konkurenčnosti (torej rasti BDP) v nasprotju samim namenom strategije. Nujna predpostavka bi bila, da sledimo podnebnim ciljem in okoljskim ciljem, v okviru tega pa bomo omogočali razvoj trajnostnega gospodarstva, ki bo v bodoče imelo temu ustrezen okoljski, ogljični in materialni odtis.

2. Komentar na horizontalne vsebine

2.1. Splošno

- **Strategija se ne ukvarja z družbenim vidikom izvedbe tranzicije:** Glede na to, da strategija cilja na temeljito spremembo družbe, se z družbo in ljudmi zelo malo ukvarja. Ne odraža niti osnovnega razumevanja družbe, ne ločuje na posameznike, skupnosti in institucije. V zvezi s človeškimi viri in horizontalnimi ukrepi nima začrtane poti. Še bolj pa človeške kompetence potrebujemo za prilagajanje.
- **Strategija ne naslavlja potrošnje:** Poglavje 7 kot horizontalne vsebine naslavlja področje proizvodnje in potrošnje na splošno. Vendar pa se v svoji, sicer nedokončani vsebini, osredotoča predvsem na proizvodnjo - usmeritev na krožno gospodarstvo, ne pa tudi na potrošnjo. Pozdravno se dotika le prehranskih potrošnih vzorcev, kar pa se izobraževanja tiče, pa strategija ponovno prelaga strateške odločitve na drug strateški dokument - koncept vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj, ki naj bi bil prenovljen v letu 2020.
- **Ni ukrepov za učinkovito sodelovanje vseh sektorjev:** Za zagon izvajanja ukrepov blaženja podnebnih sprememb, tako po NEPN, kot po dolgoročni strategiji je potrebno zagotoviti učinkovito sodelovanje sektorjev (ne le tistih, ki se zdijo relevantni za podnebje - okolje, energetika, promet, kmetijstvo, finance), saj je potrebno ukrepanje in presoja posledic odločitev sektorjev na podnebje po vseh sektorjih. Medsektorsko sodelovanje v Sloveniji je tradicionalno slabo in neangažirano. Zato si je potrebno zastaviti najprej tudi ukrepe, ki bodo premostili to pasivnost in nesodelovanje.

Samo vzpostavitev predvidenega medsektorskega telesa na nivoju vlade z obstoječimi kadri tega ne bo premostila.

- **Naloge bodočega medsektorskega telesa:** Strategija pozdravno predvideva vzpostavitev medsektorskega povezovalnega telesa na nivoju vlade, vendar pa bi morala biti njegova (in naloga predvidenega znanstvenega strokovnega sveta) akcijsko usklajevanje in spodbujanje izvajanja NEPN, te strategije in nadzor nad vključevanjem podnebnih vsebin (in varstva biotske raznovrstnosti) v vse sektorske politike. Družbeni dogovor pa bi moral biti vsebina te strategije.
- **Ni ukrepov za nizkoogljično javno upravo:** Predvsem je potrebno tudi javno upravo in vse državne in javne inštitucije (tudi zdravstvene in šolske) transformirati v nizkoogljične. Horizontalno ukrepanje v javni upravi bo imelo več koristnih kolateralnih posledic - poleg samega znižanja ogljičnega odtisa javne uprave, tudi ozaveščanje zaposlenih, posledično njihovih družin, spreminjanje navad.
- **Strategija bi morala podati tudi podlage za predvideni zakon:** Menimo, da bi moral zakon opredeljevati precej več kot le odgovornosti glede podnebnih ukrepov, po zgledu osnutka zakona iz 2010 in dveh osnutkov zakona o podnebni politiki, ki sta bila pripravljena v letu 2019. Obvezujoča normativna podlaga je za tako pomembno področje nujna. Menimo, da bi morala strategija kot osnovo za bodoči zakon predvideti tudi ogljične proračune in sicer za celotne emisije in za emisije iz sektorjev, ki ne trgujejo z emisijskimi kuponi. Le tako bo možno slediti napredovanju pri doseganju ciljev. Deloma je to inventurno vlogo doslej igral projekt Podnebno ogledalo, ki pa se počasi izteka. Strategija bi morala nastaviti podlage, tako vsebinske kot finančne, za nadaljnje podobno spremljanje napredovanja sektorjev.
- **Ni predvidenih ukrepov za zagotavljanje transparentnosti** izvajanja strategije (in NEPN). V poglavju 9. manjka tudi podpoglavje o zagotavljanju transparentnosti izvajanja strategije in ukrepov za to - npr. vzpostavitev posebnega spletnega mesta z vsemi podatki, jasnimi mednarodnimi, EU in nacionalnimi podnebnimi cilji, objavo vseh sektorskih strateških dokumentov na enem mestu, zaostritev presoje vplivov predpisov na podnebje (v okviru presoje vplivov na okolje), zaostritev predhodne presoje vplivov planov in programov (nacionalnih in občinskih) o možnih vplivih na podnebje za izvedbo celovite presoje vplivov na okolje.
- **Strategija ne pove, kako se bo zagotovila krepitev ukrepov na lokalni ravni:** Lokalne skupnosti (poglavje 9.2) strategija pravilno prepoznava kot enega ključnih dejavnikov blaženja in prilagajanja na podnebne spremembe. Zato strategija navaja, da bo "Slovenija zato krepila dobro in vključujoče načrtovanje ukrepov na lokalni ravni", vendar pa nadalje ne pove, kako se bo to zagotovilo, kakšni so ukrepi in koraki za realizacijo te namere. Strategija lokalni ravni ne daje dovolj konkretne opore. Ker prelaga odločitve na druge dokumente in bodoča telesa, občina na podlagi te strategije ne more pripraviti smiselne lokalne "podnebne strategije". Predvsem na področju prometa imajo občine lahko pomemben vpliv z urejanjem prometa v naseljih in na občinskih cestah (z zagotavljanjem ustrezne infrastrukture za kolesarjenje in pešačenje, parkirno politiko in javnim potniškim prometom), pomembno vlogo pa imajo tudi lokalni energetske koncepti.

2.2. Prilagajanje

Pozdravljamo vključitev poglavja o prilagajanju v strategijo. Opis stanja kaže ne deficitarno naslavljanje tega področja v Sloveniji. V horizontalnem naslavljanju prilagajanja na podnebne spremembe je zelo pomembno trajnostno urejanje prostora in prostorsko načrtovanje. Poleg širšega naslavljanja problematike poplav in suš, je s prostorskega vidika pomembna predvsem tudi prilagoditev mest na podnebne spremembe. **Eden izmed ključnih dejavnikov prilagajanja so zelene površine v urbanem okolju.** Te se morajo naslavljanje z ukrepi prostorske politike ne samo na površinah v javni lasti, pač pa morajo mehanizmi ohranjanja in krepitve zelenih površin učinkovati celovito tudi na zasebnih površinah. Zelene površine in predvsem tudi drevesa so pomemben blažilec podnebnih sprememb in učinkov le-teh in odločilno prispevajo h kvaliteti življenja in zdravju mestnih prebivalcev. **Zato morajo biti zelene površine in drevesa v urbanem okolju v strategij posebej poudarjene z ukrepi: celovito zagotavljanje zadostnih zelenih površin, ureditev enotnega upravljanja in vzdrževanja teh, predvsem pa tudi upravljanje in vzdrževanje fonda mestnih dreves s strani kvalificiranih arboristov.** Zagotoviti je potrebno tudi zadostna finančna sredstva in finančne ter druge spodbude za ustrezno ukrepanje tudi na zasebnih zemljiščih.

Pomemben vidik prilagajanja podnebnim spremembam predstavlja tudi **vidik javnega zdravja**, ki je v strategiji podhranjen in nekoherenten glede na druge relevantne sektorje. Za uspešno prilagajanje je potrebno pripraviti oceno ranljivosti prebivalstva, ki je glede na socialno-ekonomske trende (npr. staranje prebivalstva) ključnega pomena. **Z oceno ranljivosti je potrebno sprejeti, meriti in financirati jasne ukrepe, ki bodo naslavljali prilagajanje prebivalstva v kontekstu javnega zdravja in dobrega počutja.**

Glede strateškega okvira prilagajanja na podnebne spremembe (SOPPS) strategija predvideva, da se bo v roku enega leta ovrednotil in po potrebi posodobil. **SOPPS pa bi bilo predvsem treba nadgraditi in dopolniti s sektorskimi ukrepi, kot je bilo predvideno v procesu njegove priprave.** Prvotno zastavljena strategija se je v končni fazi "skrčila" zgolj na strateški okvir, sama strategija ukrepanja pa doslej še ni nastala.

2.3. Finančno poglavje - davčna politika

Ker poglavje o davčni politiki ni predstavljeno, ga ni možno komentirati. So pa ukrepi finančne narave ena izmed ključnih horizontalnih strateških vsebin. Naslovljeni so v poglavju 8 o financiranju podnebnih ukrepov. Financiranje podnebnih ukrepov ni isto, kot potrebni **ukrepi finančne narave. Zato bi morali biti slednji (sedaj navedeni v podpoglavju 8.2.7.) opredeljeni v horizontalnih ukrepih** v poglavju 7, v poglavju 8 pa opredeljeni samo možnosti, načini in viri financiranja ukrepov (tudi ukrepov na finančnem področju). Menimo, da so ključni ukrepi, ki morajo biti jasni in bolj podrobno predstavljeni:

- **Poleg ukinitve vseh okolju in podnebnju škodljivih subvencij, je treba tudi pri bodočih finančnih podporah te primarno vrednotiti s stališča morebitnih škodljivih posledic za okolje in podnebje (vključno s kmetijskimi).** To velja tudi za posredno ali neposredno subvencionirane izdelke in načine

proizvodnje, ki so škodljivi za okolje/podnebnje, kar je ne samo v nasprotju s temeljnim okoljskim načelom, da »onesnaževalec plača«, pač pa s subvencioniranjem okolju/podnebnju škodljivih praks, namesto onesnaževalca, krije škodo celotna družba.

- **V sistem javnih razpisov in javnih naročil je treba vpeljati več pogojev, vezanih na zmanjševanje emisij TGP** (tudi prejema državnih pomoči in kohezijskih sredstev): obstoječi predpisi (npr. Zakon o javnem naročanju, Zakon o izvrševanju proračunov RS) in programi (Program razvoja podeželja, Operativni program za izvajanje evropske kohezijske politike) ne vsebujejo celovitih ukrepov, ki bi usmerjala v nižanje emisij TGP.
- **Ozelenitev davčne politike:** Spremeniti je treba sistem davčnih olajšav v smeri spodbujanja ravnanj, proizvodov in uporabe virov, ki imajo manjše emisije TGP ter obdavčitve tistih z višjimi. Gre za širšo ozelenitev proračuna tako na strani prihodkov, kot odhodkov. Obdavčitve morajo spodbujati nizkoogljična proizvode in storitve ter obremenjevati proizvode in storitve z visokimi emisijami TGP. Z naraščajočo dajatvijo na emisije TGP se stroški onesnaževanja iz družbe prenesejo na povzročitelja – onesnaževalca. Ta internalizacija okoljskega stroška, ki ga emisije TGP (predvsem kurjenje fosilnih goriv) povzroča družbi, vzpostavi pravično ceno. Z okoljskimi davki in zmanjšanjem okolju škodljivih subvencij se ustvarijo proračunski prihodki, ki lahko pokrijejo tudi proračunski primanjkljaj, ki nastane zaradi ukrepov blaženja podnebnih sprememb (npr. iz trošarin zaradi manjše porabe fosilnih goriv).
- **V poglavju 8.2.3 ni vključena informacija o načrtovanem mehanizmu za ogljično prilagoditev na mejah** katerega namen je tudi preprečevanje selitve proizvodnje v tretje države in s tem povezan odliv ogljika. V tem kontekstu je tudi predlagana shema za posredne emisije odvečna saj bo tveganja selitve ogljika uredil mehanizem na mejah EU, cene električne energije za industrijo pa so v Sloveniji med najugodnejšimi v EU, zato ni potrebe po uvedbi sheme.
- **Kriterij stroškovne učinkovitosti in čim nižjih stroškov lahko vodi v neustrezno izpeljane ukrepe,** ki ne vodijo v dovolj obsežno zmanjšanje emisij in zaklenejo emisije za celotno obdobje investicije. Dober primer tega je energetska pogodbenišтво v sanaciji javnih stavb, ki je z vidika javnih financ domnevno stroškovno učinkovit ukrep, a v praksi investitorji izbirajo le naložbe z dovolj visokimi donosi ob ustrezni povračilni dobi, zato izvajajo le delne sanacije, medtem ko finančno zahtevnejše energetske sanacije z daljšimi povračilnimi obdobji, ki jih je z vidika učinkovite rabe energije ravno tako potrebno izvesti, ostajajo na plečih države. Državi tako ostanejo finančno zahtevnejše investicije z nižjimi prihranki, medtem ko izgublja potencialne prihodke iz finančno bolj privlačnih projektov, ki jih izpeljejo zasebni vlagatelji. Dejanski rezultat takega stroškovno učinkovitega pristopa so delno sanirani objekti in nižji prihranki energije ter izgubljeni potencialni proračunski prihodki iz naslova prihrankov. V tem kontekstu je potrebno ustrezno prilagoditi oz. črtati tudi kazalca “Specifični strošek zmanjšanja emisij TGP na enoto spodbude” in “Finančni vzvod”.

2.4. Varstvo biodiverzitete

V poglavju 3.6. so pozdravno obravnavane usmeritve za varstvo biotske raznovrstnosti za prilagajanje in blaženje podnebnih sprememb. Vsekakor je nujno, da je tudi varstvo biodiverzitete vključeno v dolgoročno podnebno strategijo, saj sta upad biodiverzitete in podnebne spremembe globalna problema oz. za obstoj človeštva najbolj ogrožujoči posledici dosedanjih človeških ravnanj. Kot navaja strategija, je kriza na področju biotske raznovrstnosti neločljivo povezana s podnebno krizo - tako glede

medsebojnega vpliva k zaostrovanju obeh problemov, kot tudi potencial sinergičnih učinkov ukrepov blaženja obeh problemov. Večja je biotska pestrost, večji so ponori in večja odpornost ter prilagodljivost na spremembe.

Vendar pa bi morala strategija področje biotske raznovrstnosti podpreti tudi v poglavju o horizontalnih vsebinah in v poglavju o financiranju. Področje varovanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji je zapostavljeno ter izrazito podfinancirano, je “ovira gospodarskega napredka”. Če se iščejo na naravi temelječe rešitve za soočanje s podnebno krizo, je potrebno to tudi podpreti s sistemskimi ukrepi in financiranjem. Zato predlagamo, da se doda v poglavje 7 dodatno podpoglavje “Na naravi temelječe rešitve” in v poglavje 8 podpoglavje o financiranju “Na naravi temelječih rešitev”.

2.5. Financiranje

V poglavju o financiranju **manjka načrt financiranja ukrepov v podporo biotski raznovrstnosti in ukrepom na naravi temelječih rešitev.** Prav tako **manjka opredelitev financiranja horizontalnih ukrepov (npr. ukrepov na področju izobraževanja, ukrepov za spreminjanje potrošniških navad).**

Financiranje področja prometa nima nobenih jasnih opredelitev (razen sklada za železniško infrastrukturo). Dejstvo je, da so emisije iz prometa najbolj problematične, še posebej zato, ker naraščajo. Naraščajo tudi zato, ker so bili v preteklosti finančni tokovi usmerjeni v gradnjo cest, dolgotrajno pa sta zanemarjena železniška infrastruktura in javni potniški promet. NEPN se še ni začel izvajati, brez ustreznega pridobivanja finančnih virov in preusmerjanja teh v javni promet, pa učinkov ne moremo pričakovati. Prometni sektor, skupaj s finančnim, morata podati jasne strateške namere in vire, ki bodo odločno podprli takojšnje ukrepanje na področju prometa. Predvsem pa mora biti financiranje usmerjeno tudi v kratkoročne ukrepe, ne le v infrastrukturne, ki bodo z velikim časovnim zamikom začela doprinesati k blaženju podnebnih spremembam.

3. Komentarji po sektorjih

3.1. Energija

Strategija ima dve glavni pomanjkljivosti:

1. **ne določa časovnice opuščanja premogovne proizvodnje v Sloveniji:** Strategija ne ponuja jasnih ukrepov oz. časovnice opuščanja premogovne proizvodnje v Slovenije. Dokument navaja, da bo časovnica opredeljena v Nacionalni strategiji za opuščanje rabe premoga in prestrukturiranje premogovnih regij. Glede na to, da je Termoelektrarna Šoštanj največji točkovni onesnaževalec z izpusti TGP v državi, **mora tudi dolgoročna podnebna strategija vključiti datum zapiranja premogovne proizvodnje v Sloveniji,** ki bo v skladu s cilji Pariškega podnebnega sporazuma. Glede na zadnje analize bi si morala Slovenija, tako kot tudi druge države OECD, zadati cilj opuščanja premogovne proizvodnje do leta 2030.

2. **brez pojasnila ponuja le dva (elektroenergetska) scenarija** za doseganje dolgoročnih podnebnih ciljev - **strategija naj ovrednoti tudi scenarij URE/OVE (glej poglavje "manjkajoči scenariji")**.

3.2. Industrija

- **Podjetja v javni lasti morajo svoje poslovanje in investicije prilagoditi doseganju ciljev Pariškega sporazuma** - izmed podjetij ima na podjetja v javni lasti država največji vpliv. Njihovo delovanje mora usmeriti v nizkoogljično trajnostno delovanje. Po eni strani ima država na tem polju možnosti pilotno testirati učinkovitost posameznih modelov prehoda, po drugi strani pa pokazati zgled ostalemu gospodarstvu o izvedljivosti tranzicije.
- **Strategija mora nuditi vsebinsko podporo gospodarskim družbam (najprej večjim), da bodo bolje načrtovale okoljske ukrepe in ukrepe zmanjševanja emisij TGP za blaženje podnebnih sprememb.** O tem so dolžne poročati na podlagi 2014/95/EU v okviru nefinančnega poročanja (2019 je Evropska komisija objavila tudi poseben vodnik za poročanje o ukrepanju na področju podnebnih sprememb). Za to podjetja potrebujejo jasne strateške okvire.
- Strategija v uvodnem opisu stanja **ne opozori na specifične slovenskega gospodarstva za katerega je v primerjavi z EU značilen visok delež energijsko intenzivnih dejavnosti v dodani vrednosti** in znotraj tega relativno majhno število podjetij, ki tvorijo glavnino porabljene energije in ustvarjenih izpustov v predelovalnih dejavnostih. Posledično strategija tega dejstva tudi **ne povezuje z primerjalno večjo ranljivostjo Slovenije** zaradi večje izpostavljenosti spremembam, ki bodo izhajale iz podnebno energetskih politik ter s tem povezano nujnostjo pravočasnega in učinkovitega ukrepanja, to je prestrukturiranja slovenskega gospodarstva in podjetij v energijsko intenzivnih dejavnostih. **Energijsko intenzivne dejavnosti so zaradi visoke porabe energije in ustvarjenih izpustov ključne za prehod v krožno nizkoogljično gospodarstvo**, saj brez korenitih sprememb v teh panogah, podjetij prehoda v podnebno nevtralno družbo ne bomo dosegli. Posledično so energijsko intenzivna podjetja potrebna **posebne obravnave, vendar ne v smislu posebnih olajšav ali drugih ugodnosti, ki bi podaljševale obstoječe nevzdržno stanje, temveč stalnega spremljanja napredka v zniževanju porabljene energije in ustvarjenih izpustov** ter ustreznega odločnega ukrepanja v odstonosti napredka.
- Strategija se v veliki meri naslanja na tehnološko prestrukturiranje slovenske energijske intenzivne industrije, v bistveno (pre)majhni meri pa na strukturne spremembe in poslovno prestrukturiranje največjih industrijskih porabnikov energije. **Strategija mora jasno začrtati prestrukturiranje slovenskega gospodarstva v dejavnosti, ki bodo ponujale izdelke oz. storitve, ki bodo ustrezale bodočim potrebam v nizkoogljični družbi ter tako imele tudi poslovno prihodnost navkljub spremembam zaradi bodočih podnebno energetskih politik.**
- Večji poudarek je dan zgolj zamenjavi energentov in povečanju deleža OVE (ter v naslednjih desetletjih vodika), medtem ko je **ukrepom, ki temeljijo na krožnosti in snovni učinkovitosti, posvečeno premalo pozornosti.** Tako ozek pristop spregleda pomemben potencial, ki ga v zniževanju emisij in porabe energije ter materialov predstavlja drugačna, krožna zasnova izdelkov

in procesov. **Strategija bi še posebej morala nasloviti proizvodnjo aluminija in cementa**, kot največja posamezna industrijska vira izpustov TGP oz. porabe energije. V proizvodnji aluminija je tako neizbežen prehod na proizvodnjo aluminija izključno iz sekundarnih vhodnih surovin, v proizvodnji cementa pa razvoj novih veziv, ki bodo nadomestile uporabo klinkerja.

- Strategija praviloma izpostavlja nujnost takojšnjega ukrepanja. V tem kontekstu je **nedopustno, da strategija predlaga uvedbo nove subvencije za energetska podjetja in posredno fosilne vire energije, ki bo umetno zniževala ceno električne energije iz TEŠ 6**. Namesto novih spodbud fosilnim virom (kar je v nasprotju z že sprejetim NEPN-om) in energetske potratnosti mora strategija **v povezavi z slovensko industrijsko politiko ponuditi načrt prestrukturiranja**, ki bo temeljil zlasti na poslovnem, strukturnem prestrukturiranju slovenskega gospodarstva. Ob tem **mora strategija uvesti moratorij na vse večje naložbe v energetska podjetja, ki bi zaklenile energetska podjetja za nadaljna desetletja**. Strategija mora energetska podjetja sočasno ponuditi ustrezno podporo za potrebno poslovno prestrukturiranje.
- Specifične pripombe:
 - V uvodnem opisu stanja bi ob že zgoraj naštetem za boljše razumevanje bilo potrebno **dodati podatke o tem, kolikšen je delež izpustov predelovalnih dejavnosti (ETS in ne ETS) v celotni strukturi izpustov Slovenije**, podatek o posrednih emisijah iz porabe (električne) energije ter delež OVE v industriji.
 - **V viziji bi drugi stavek bilo potrebno dopolniti** tako da bi se glasil: »Slovenija si bo, upoštevajoč razsežnosti energetske unije, aktivno prizadevala za pravočasno razogljčenje industrije in zagotovitev finančnih spodbud za prestrukturiranje proizvodnih procesov z uvajanjem zelenih poslovnih modelov.«
 - V poglavju 6.2.5. je **potrebno črtati stavek** »Prehod v nizkoogljično gospodarstvo kljub velikim in obsežnim spremembam ne sme vplivati na konkurenčnost gospodarstva, zato bodo različni ukrepi posebej usmerjeni v odpravljanje ali omilitev vplivov na konkurenčnost.« **Tak pristop ponuja podlago za nadaljnje neukrepanje v sektorju**, ki je danes med najbolj prezrtimi in med najbolj kritičnimi v smislu porabljene energije in ustvarjenih izpustov. Med »različnimi ukrepi« so že danes v veljavi številne več deset milijonske olajšave namenjene energetska intenzivnim dejavnostim, kar je z vidika odgovornih politik nedopustno in škodljivo za celotno gospodarstvo ter vodi v podnebni zlom. Predlagane nove ugodnosti kot je shema za indirektno emisije je potrebno v celoti opustiti in namesto tega zapreti največji vir izpustov TGP v Sloveniji, največjim industrijskim porabnikom pa v zameno za že obstoječe nižje trošarine naložiti obvezne deleže samooskrbe in izvedbo naložb opredeljenih v energetskih pregledih, ki imajo ROI pod 5 let.
 - **Namesto drage in nepreizkušene tehnologije CCU mora strategija za podjetja, ki brez teh tehnologij ne bodo imela prihodnosti, predvideti poslovno prestrukturiranje** v druge dejavnosti oz. proizvode ali skladno s preходом v krožno gospodarstvo, storitve.
 - **Tehnologije kot so predelava odpadkov v energetske namene ali zajemanje in ponovna uporaba emisij je potrebno v celoti črtati iz strategije**.

3.3. Promet

- Prometni sektor je z vidika trajnosti eden izmed najbolj problematičnih, a je v predlaganem osnutku zastavljen **premalo ambiciozno, brez pomembnih ukrepov, kot je zmanjševanje prometnih tokov in nujnost zmanjšanja osebnega prometa**. Na področju prometa manjkajo prioritete ukrepanja. Potrebe po mobilnosti in uporabi osebnih motornih vozil ne moremo reševati (zgolj) z ustreznim prostorskim načrtovanjem in uporabo sodobnih tehnologij, temveč v prvi vrsti z zmanjšanjem prometnih tokov, nato s primernim in strateško načrtovanim vlaganjem v izboljšanje trajnostne (predvsem železniške) infrastrukture. Iz strategije ni jasno, ali se bomo usmerili v izgradnjo železnic ali cest - hkratni vložki niso ekonomsko izvedljivi, **vlaganje v nove ceste in njihove razširitve pa je z vidika podnebja nesprejemljivo**. Z navajanjem kolesarjenja in pešačenja kot prevladujočih oblik mobilnosti v mestnih območjih načrtovalci spregledajo pomembne skupine uporabnikov javnega prometa - starejše, gibalno ali senzorno ovirane, starše ipd. ter ne ponujajo primernih alternativ za drug motorni (tovorni) promet v mestih.
- **Strategija za stanje emisij v Sloveniji v zadnjih desetletjih navaja sporne, strokovno neustrezne in ovrgljive trditve** (emisije toplogrednih plinov v sektorju promet v zadnjih desetletjih naraščajo kot posledica gospodarskega razvoja, geografskega položaja Slovenije kot tranzitne države, strukture poselitve in večinoma zapostavljanja razvoja alternativnih načinov prevoza potnikov in tovara). **Ravno velika vlaganja v izgradnjo avtocest so omogočila nadaljnjo razpršeno poselitev, hkrati pa okrepila zastoje na mestnih vpadnicah**.
- Strategija zelo **poudarja elektrifikacijo, ki pa ji manjka hierarhija**, torej najprej elektrifikacija javnega potniškega prometa, potem prehod iz osebnih vozil na javni potniški promet. Prav tako elektrifikacija brez spremembe mobilnostnih navad ne bo rešila prometnih težav. Manjka torej širši pogled na to, kaj ustvarja vsakodnevne poti, kot je poselitveni vzorec in opremljenost naselij s storitvami in stanovanji.
- **Tudi biogoriva** so še vedno prepoznana kot »rešilna bilka«, čeprav glede na pridobljene količine in posredno škodo **niso smiselna**. Omenja se tudi prehod na plin, kjer se zanemari dejstvo, da je infrastruktura za tak prehod draga, rešitev pa slaba.
- **Od strategije o prometu pričakujemo večjo ambicioznost**, upoštevanje že sprejetih, tudi mednarodnih dokumentov, ter jasno in oprijemljivo zastavljene cilje. Namesto predlagane vzpostavitve načrtovanja na regionalni ravni pozivamo k načrtovanju na državni ravni - prometa na regionalni ravni ne moremo učinkovito načrtovati.
- **Strategija bi morala primarno predstaviti izhode iz trenutne situacije neukrepanja oziroma nezadostnega ukrepanja** - tako Strategije razvoja prometa v RS do 2030, kot NEPN, saj je to ena izmed kritičnih šibkih točk za realizacijo prehoda na podnebno nevtralnost.
- Nadalje je **nesprejemljivo, da strategija glede tranzitnega prometa pristaja na stališču nemoči**, češ da ima zaradi politike EU majhen vpliv na tranzitni promet. Politiko EU sooblikuje tudi Slovenija

in med strateškimi namerami bi bilo nujno **povezovanje z drugimi tranzitnimi državami članicami EU ter naslavljanje tega problema na ravni EU**. Glede na to, da je to dolgoročna strategija, ni možno pristajati na to, da do 2050 ne bomo poskušali na tem polju ničesar narediti. Prav tako pa je tudi še v okviru nacionalnih okvirov možno sprejeti kakšne ukrepe glede tranzita (npr. glede cestninjenja). Posredno se tudi z izgradnjo novih avtocest tranzitni promet le krepi.

- Vizija na področju prometa navaja tudi, da bosta “ustrezno prostorsko načrtovanje in uporaba sodobnih tehnologij zmanjšala potrebo po mobilnosti in uporabi motornih vozil”. **Pri tem strategija ne upošteva, da ima politika prostorskega načrtovanja kratkoročno zelo malo učinka**. Občinski prostorski načrti se bodo sprejemali ali spreminjali v različnih časih v bodočnosti, glede na potrebe občin, zato se bodo lahko učinki trajnostnega, podnebne spremembe upoštevajočega prostorskega načrtovanja (ki se niti še ni začelo) poznali šele čez več desetletij, bolj verjetno šele po letu 2050.
- Vizija predvideva predvsem elektrifikacijo vseh vozil oziroma pogon drugih nizkoogljčnih virov, **ne naslavlja pa problematike prevelikega voznega parka Slovencev**. Menimo, da bi morala država z ustreznimi ukrepi ta problem začeti naslavljeti takoj, ob hkratnem izboljšanju javnega prometa. Ker bodo tudi učinki izboljšane železniške infrastrukture zakasnjene, je potrebno dati poudarek tudi izvedbi hitreje dosegljivih ukrepov (poglavje 6.3.6.) - s tem bi se lahko tudi uspešneje naslovil implementacijski deficit obstoječih trajnostnih prometnih politik.
- **Predlagamo dopolnitve poglavja:**
 - **spodbuditi izdelavo mobilnostnih načrtov** pri delodajalcih s tem, da se to izvede najprej za javno upravo, ki naj bo zgled trajnostnega prometa, predvsem kolesarjenja, pešačenja in uporabe javnega potniškega prometa;
 - **nadomestila za prevoz na delo je, upoštevajoč mobilnostne načrte, nujno prilagoditi tako, da bodo stimulaturna za hojo, kolesarjenje in javni potniški promet**, pa tudi v neizogibnih primerih za večjo zasedenost osebnih avtomobilov - delodajalci lahko delavce tudi z različnimi ukrepi trajnostne politike delavce stimulirajo k temu na druge načine;
 - **kolesarjenju, pešačenju in javnemu potniškemu prometu bi bilo potrebno privilegirano urediti cestne površine**, tako, da bi imele te oblike mobilnosti prednost in sorazmerno večji del cestnih površin;
 - **parkirna politika je eno ključnih orodij za uravnavanje mobilnosti v mestih** in se ureja na lokalni ravni. Cena parkiranja mora postati realna glede na to, da avtomobili zasedajo najdražja mestna zemljišča; te površine pa tudi s samim obstojem nasprotujejo blaženju podnebnih sprememb in prilagajanju nanje, saj so to gole površine brez zelenja.
- Točka 6.3.7. med ključnimi dejavniki za prometno ukrepanje navaja tudi “vključitev trajnostne mobilnosti v prostorsko, prometno in gradbeno zakonodajo”, ne pojasnjuje pa, v kakšnem smislu. Samo načelo trajnostnega razvoja že zagotavlja, da bi morala biti trajnostna mobilnost predvidena in vključena v prostorsko načrtovanje. **Gradbeni zakon in njegovi podzakonski predpisi pa bi morali zmanjšati standarde parkirnih mest pri novogradnjah**. Prav tako bi bilo potrebno zakonsko

“preurediti” cestno infrastrukturo v podporo pešačenju, kolesarjenju in javnemu potniškemu prometu (privilegirano glede na osebna vozila).

3.4. Kmetijstvo

Sektor kmetijstva bo glede na druge sektorje prispeval najmanj k zmanjševanju emisij TGP, čeprav prispeva sektor 10 % vseh emisij in sicer iz razloga prehranske varnosti, kot opredeljuje strategija. V strategiji je za kmetijstvo opredeljen cilj zmanjšanja emisij TGP za 5 - 22 % do leta 2050 (glede na leto 2005). Cilj je neambiciozen, saj dolgoročna evropska vizija Kažipot za nizkoogljično gospodarstvo do leta 2050 predlaga zmanjšanje emisij v EU kmetijstvu za - 42 do - 49 % (glede na bazno leto 2005). Cilj v dolgoročni strategiji tudi pomeni, da bi leta 2050 delež kmetijstva v celotnih nacionalnih izpustih narasel na 45 do 54 % oziroma da bi kmetijstvo zasedlo okrog polovice predvidenih (v gozdovih) ustvarjenih nacionalnih ponorov. **Vmesni cilj za kmetijstvo do leta 2030 je v strategiji zgolj 1% zmanjšanje emisij TGP glede na leto 2005. To predstavlja nesprejemljivo prelaganje ukrepanja na področju kmetijstva v obdobje po letu 2030.** Cilj do leta 2030 je še posebej šibek v luči dejstva, da so bile emisije iz kmetijstva že v letu 2018 za 0,6 % manjše od izhodiščne vrednosti v letu 2005 in da je medletno osciliranje emisij na področju kmetijstva majhno. Za doseganje cilja -1 % do 2030 torej ni potrebno storiti pravzaprav nič.

Emisije iz kmetijstva so se v Sloveniji od leta 2005 zanemarljivo zmanjšale (za manj kot 1 %). K temu je pripomogel tudi **neambiciozen cilj iz OP TGP 2020**, ki je sektorju dovoljeval “obvladovanje” emisij TGP na ravni do največ +5 % do leta 2020 glede na leto 2005. To pomeni, da dosedanji ukrepi, ki so bili usmerjeni predvsem v povečanje učinkovitosti kmetijske pridelave, niso prinesli pomembnejših prihrankov emisij TGP. Za povrh se je v tem obdobju v Sloveniji zmanjšala stopnja samooskrbe v vseh kategorijah (zelenjava, sadje, krompir in meso), razen za žita.

Strategija mora nujno strateške cilje in potrebne ukrepe v kmetijstvu nasloviti bolj celovito in predvsem na učinkovit način. Temu sledi predvsem načelo zmanjšanja emisij ob izboljšanju samooskrbe s hrano, kar pomeni zmanjšanje emisij na enoto pridelane hrane, v izvedbenih usmeritvah pa temu načelu ne sledi več. Navedene usmeritve in ukrepi iz NEPN se oslanjajo predvsem na strateški okvir “Naša hrana, podeželje in naravni viri po 2021”, ta pa vsebuje pavšalne, necelovite, nedoločene in predvsem nezadostne ukrepe, ki niso usmerjeni k virom največjih emisij TGP v kmetijstvu. Predlogi za zmanjšanje emisij iz kmetijstva se v veliki meri opirajo tudi na Strateški načrt SKP, ki pa še ni sprejet.

Strategija sicer pozdravno govori o prehranskih usmeritvah, ne predvideva pa, **kako bomo spremenili prehranske ni – kje so ukrepi na poljedelstvu in zelenjadarstvu.**

Zmanjšanje emisij TGP v kmetijstvu bi se lahko doseglo predvsem:

- **Z osvetlitvijo drugačne perspektive zagotavljanja prehranske varnosti in sicer s stališča zagotavljanja hrane, ki ima nizek ogljični in okoljski odtis in hkrati največ prispeva k zdravju človeka** in prebivalstvu Slovenije nasploh. Tranzicija v pridelavo hrane z nižjimi emisijami TGP (t.j. rastlinske in ekološko pridelane hrane) je za ljudi bolj zdrava, pridelava zdrave hrane pa je poleg

prehranske varnosti ključen strateški cilj pridelovanja. Zato mora biti pridelava hrane skladna s prehranskimi usmeritvami po Resoluciji o nacionalnem programu o prehrani in telesni dejavnosti za zdravje 2015–2025 in Svetovne zdravstvene organizacije. Dejstvo je, da večino emisij TGP v kmetijstvu povzročajo emisije metana iz govedoreje, hkrati pa navedena prehranska resolucija ugotavlja, da so mleko, mlečni izdelki, meso in mesni izdelki pomemben vir različnih hranil, hkrati pa so lahko tudi največji vir škodljivih nasičenih maščob v naši prehrani in je tudi Svetovna zdravstvena organizacija ugotovila, da večje uživanje rdečega mesa povečuje tveganje za raka. **Nasploh bo trajnostno pridelovanje hrane na globalni ravni glede na podnebno krizo in povečevanje števila prebivalcev na planetu proti letu 2050 terjalo tudi spremembo prehranskih navad** – globalno uživanje sadja, zelenjave, oreškov in stročnic se bo morala podvojiti, uživanje hrane kot sta rdeče meso in sladkor pa razpoloviti. Hrana, bogata z rastlinsko hrano in z manj živil živalskega izvora, bo izboljšala zdravje ljudi in okolja.

- **Z bolj odločnim zmanjševanjem emisij iz govedoreje, ob hkratnem zagotavljanju dobrobiti živali:** strategija nasprotno temu predvideva le “učinkovitejše živali”, “boljša kakovost voluminozne krme”. Potrebno bi bilo slediti priporočilom analize o varnem sistemu operiranja za živinorejo v EU (Funda Rise, 2018). **Tako bo potrebno tudi zmanjšanje števila govedi, povečevanje pašne živinoreje na zemljiščih, na katerih ni možna pridelava hrane, zmanjšanje površin za pridelavo krme za živali** v korist pridelave hrane za ljudi, **oblikovanje cene mesa z vključenimi okoljskimi stroški, omejevanje industrijske živinoreje ter določitev ukrepov ravnanja z gnojevko** na način, da bo povzročala čim manjše emisije metana.
- **S povečanjem deleža ekološkega kmetovanja** (površine zemljišč in števila kmetij) in samooskrbe: netrajnostno kmetijstvo prispeva velik delež emisij TGP, poleg tega pa je tudi največji vzrok za uničevanje kakovosti voda in tal ter izgubo biotske raznovrstnosti. **Ekološko kmetijstvo je najbolj trajnostna kmetijska praksa, hkrati pa je tudi najuspešnejša shema kakovosti hrane na ravni EU**, povpraševanje po njej pa izrazito narašča. Eden izmed prioritarnih ciljev evropske strategije »Od vil do vilic« (2020) je tudi ekološka pridelava hrane, kjer je kot eden izmed konkretnih ciljev do leta 2030 opredeljena vključitev 25 % kmetijskih zemljišč v ekološko pridelavo. Obseg ekološke pridelave živil je potrebno povečati in pri tem podpirati predvsem male kmete, ki pridelujejo rastlinsko hrano za ljudi (zelenjavo, sadje, stročnice, oreške itd.) ter z vzpostavitvijo dobrih verig od pridelave do prodaje ter povečanja možnosti v okviru zelenega javnega naročanja.
- **Z zmanjšanjem obsega zavržene hrane**, kar je pomemben vidik prehranske varnosti, saj zavržena hrana v Sloveniji znaša okoli 35% vse hrane. Konkretno zmanjšanje zavržene hrane predstavlja pomemben »rezervni prostor« za prehod v večjo samooskrbnost in prehransko varnost. Zavržena hrana, ki sicer v Dolgoročni strategiji ni omenjena, predstavlja pomemben cilj evropske strategije »Od vil do vilic« (Farm to fork, 2020), kjer predlagajo prepolovitev odpadne hrane na prebivalca na maloprodajni in potrošniški ravni do leta 2030; Komisija pa bo predlagala pravno zavezujoče cilje za zmanjšanje živilskih odpadkov v EU do leta 2023. Temu pritrjuje tudi Evropski okoljski biro (EEB), kjer predlagajo zavezujoče cilje zmanjšanja odpadne hrane za 30 % do leta 2025 in za 50 % do leta 2030 na ravni posameznih držav članic EU.

Za tranzicijo v nizkoogljično kmetijstvo bo poleg dobro zastavljenih ukrepov potrebna tudi ustrezna finančna (ustrezno oblikovana politika kmetijskih subvencij) in svetovalna pomoč (predvsem malim) kmetom.

V poglavju 7.1.9 Prehranski potrošni vzorci, je v drugem odstavku lapsus in bi se moral glasiti: »Slovenija bo spodbujala uživanje prehrane rastlinskega izvora...«

Polona Valič
Koordinatorica Plan B za Slovenijo

Marko Petelin
Koordinator Mreže za prostor